

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālās ekonomikas loma darbvietu radīšanā un Eiropas sociālo tiesību pīlāra īstenošanā”

(izpētes atzinums)

(2021/C 286/04)

Ziņotājs: **Giuseppe GUERINI**

Līdzziņotāja: **Cinzia DEL RIO**

Apspriešanās	Portugāles prezidentūra ES Padomē, 26.10.2020.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	31.3.2021.
Pieņemts plenārsesijā	27.4.2021.
Plenārsesija Nr.	560
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	239/2/1

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK ir pateicīga Portugāles prezidentvalstij par šā atzinuma pieprasījumu un uzskata, ka sociālās ekonomikas struktūrās svarīgi ir apzināt stratēģiskos partnerus, lai īstenotu Eiropas sociālo tiesību pīlāru un veidotu tādu Eiropas Savienību, kas vēlreiz apstiprinātu, ka ekonomikas galvenā funkcija ir kalpot cilvēkiem. Šajā sakarā Komiteja iesaka dalībvalstu iestādēm nacionālajos atveseļošanas un noturības plānos pandēmijas krīzes pārvarēšanai paredzēt sociālās ekonomikas struktūru plašu iesaisti.

1.2. EESK uzskata, ka vajag konsolidēt Eiropas Savienības iestāžu pieņemtos darbības kritērijus, kas veicinātu sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu pienācīgu atzīšanu dažādajās juridiskajās formās, kurās tie ir izveidoti. Šie kritēriji paredz, ka priekšplānā tiek izvirzīti vispārējas nozīmes sociālie mērķi, pieņemta demokrātiska pārvaldība, kurā piedalās dažādas ieinteresētās personas, un pat tad, ja tiek panākta ierobežota peļņa, to paredz statūtos noteikto mērķu īstenošanai.

1.3. Lai novērtētu sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu radīto sociālo ietekmi, EESK uzskata, ka Eiropas Savienībai ir vajadzīga pastāvīga statistiskas uzskaites sistēma, kas ļautu iegūt kvalificētus, salīdzināmus un atjauninātus datus par nozares lielumu un ietekmi.

1.4. EESK uzskata: ja sociālās ekonomikas loma darbvietu radīšanā un uzturēšanā ir saistīta ar nelabvēlīgā situācijā esošiem darba ņēmējiem un teritorijām ir vajadzīga atbilstoša atbalsta politika, kas spētu atzīt šo organizāciju vispārējas nozīmes funkciju, jo, lai arī tās ir privāti tiesību subjekti, būtībā veic publisku funkciju.

1.5. Šīs atbalsta politikas ir jāveido četros līmeņos:

- fiskālā politika un nodokļu režīmi, kuros atzīta sabiedrības interešu funkcija,
- politika to publisko un privāto investīciju veicināšanai, kas stimulē sociālās ietekmes finansēšanas attīstību tostarp izmantojot publisko iepirkumu un koncesiju sviras efektu,
- politika stabilas nodarbinātības un darba ņēmēju ekonomiskās iesaistes atbalstam sociālās ekonomikas uzņēmumos,

— politika darbinieku kvalifikācijas un tehnoloģiskās inovācijas atbalstam sociālās ekonomikas organizācijās.

1.6. Jautājumā par darbvietu radīšanu un uzturēšanu EESK uzskata, ka formula, kas zināma kā *worker buy out* (darba ņēmēju veikta pārpirkšana), ir paraugprakse, kas noderīga ne tikai krīzes situācijā esošu uzņēmumu atveseļošanai, bet arī MVU pārņemšanas gadījumos, ja to dibinātājiem nav darījumdarbības pārņemēju. Tāpēc varētu būt interesanti izveidot īpašu Eiropas investīciju fondu.

1.7. EESK prasa atbalstīt un veicināt, tostarp izmantojot stimulu politiku, finanšu dalībnieku pieaugošo interesi par sociālās ietekmes investīcijām; sociālās ekonomikas uzņēmumi ir jāuzskata par galvenajiem dalībniekiem sociālo, vides un solidaritātes mērķu īstenošanai paredzēto investīciju atsākšanai.

1.8. EESK uzskata, ka sociālās ekonomikas uzņēmumi var būt ideāls organizatorisks veids jauniem uzņēmējdarbības veidiem, kurus īsteno, izmantojot digitālās platformas, un jo īpaši dalīšanās ekonomikai, ciktāl tie ir vairāk vērsti uz aktīvu darba ņēmēju un digitālo platformu lietotāju iesaistīšanu.

1.9. EESK uzsver, ka pienācīgi darba apstākļi un demokrātiska pārvaldība ir sociālās ekonomikas uzņēmumu galvenie raksturojošie elementi un ka gadījumos, kad tie nav paredzēti statūtos, kā tas ir darba un sociālo kooperatīvu gadījumā, būtu jāparedz konkrētas apspriešanās un darba ņēmēju līdzdalības formas.

1.10. EESK uzskata, ka sociālās ekonomikas organizācijām un jo īpaši brīvprātīgajām apvienībām ir būtiska nozīme kohēzijas jomā, jo tās veicina sociālo kapitālu un atbalsta pilsoniskās sabiedrības atbildīgo lomu.

1.11. Brīvprātīgais darbs jauniešu vidū ir arī būtisks resurss, kas ļauj palielināt jauno paaudžu nodarbināmību un cilvēkkapitālu, radot pozitīvu ietekmi, kas palielina nodarbinātības iespējas. Turklāt šī funkcija ir arī noderīga, lai mazinātu problēmu saistībā ar jauniešiem *NEET* (nemācās, nestrādā un neapgūst arodu) situācijā, un tai būtu ieguvumi, ja politika tiktu aktivizēta, lai veicinātu pāreju no brīvprātīgā darba pieredzes uz stabilu apmaksātu darbu.

1.12. Visbeidzot, EESK prasa un cer, ka ar sociālās ekonomikas rīcības plānu būs radīta iespēja ieviest darbības instrumentus un sagatavot konkrētus leģislatīvo aktu priekšlikumus.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Ar šo izpētes atzinumu, kuru sniegt aicināja ES Padomes prezidentvalsts Portugāle, EESK vēlas sniegt ieguldījumu programmas prioritāšu īstenošanā, jo īpaši attiecībā uz Eiropas sociālā modeļa veicināšanu, izmantojot konkrētu priekšlikumu noteikšanu jautājumā par sociālās ekonomikas uzņēmumu lomu stabilu un pienācīgu darbvietu, kā arī iekļaujošākas, ilgtspējīgākas un noturīgākas ekonomikas radīšanā.

2.2. Sociālo ekonomiku starptautiskā mērogā arvien vairāk atzīst par noteicošu un nozīmīgu dalībnieku, kas spēj paust pilsoniskās sabiedrības organizatorisko un pārveidojošo kapacitāti. Vairākās dalībvalstīs ir izstrādāti tiesību akti, kuros atzīti mērķi un funkcijas un izklāstīts profils un juridiskā forma tām organizācijām, kuras atzīstamas par sociālās ekonomikas dalībniecēm ⁽¹⁾.

2.3. EESK savā atzinumā INT/871 ⁽²⁾ par sociālās ekonomikas juridisko atzīšanu uzsver, ka sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumi priekšplānā izvirza sociālos mērķus, kuriem kapitāla loma ir pakārtota, tostarp arī izmantojot demokrātisku pārvaldību, kurā iesaistītas dažādas ieinteresētās personas. Sociālās ekonomikas organizācijām un uzņēmumiem nav privātas peļņas mērķu, un, pat ja tie gūst "ierobežotu peļņu", veicot uzņēmējdarbību, ieņēmumi tiek paredzēti statūtos noteikto mērķu sasniegšanai un darba vietu radīšanai.

⁽¹⁾ [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2016/2237\(INL\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2016/2237(INL)&l=en),
<https://betterentrepreneurship.eu>,
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_735,
<https://cecop.coop/works/cecop-report-on-social-enterprises-laws-in-europe-a-worker-and-social-coops-perspective>.

⁽²⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/towards-appropriate-european-legal-framework>

2.4. Būtiska sociālās ekonomikas atzīšana ir atbalstīta ar pētījumu dokumentiem, ko sagatavojušas starptautiskas iestādes un struktūras, piemēram, ESAO, Apvienoto Nāciju Organizācija, SDO un dažādas Eiropas Savienības iestādes, tostarp EESK; Komiteja 13 sociālajai ekonomikai veltītajos atzinumos, kuri pieņemti laikposmā no 2009. līdz 2020. gadam, identificēja sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumus, tos iedalot četrās grupās: kooperatīvi, asociācijas, savstarpējās sabiedrības un fondi, kuriem nes pievienoti sociālie uzņēmumi.

2.5. Lai gan Eiropas Savienība ir atzinusi pašus reprezentatīvākos sociālās ekonomikas kritērijus un jēdzienus, piemēram, to, ka cilvēks ir svarīgāks par kapitālu, peļņas atkārtotu ieguldīšanu un līdzdalības pārvaldību⁽³⁾, vēl nav izdevies panākt vienošanos par vienotu juridisku definīciju ES līmenī. Pamatojoties uz LESD 50. pantu, Parlaments 2018. gadā ierosināja ieviest sertifikāciju sociālās ekonomikas organizācijām. EESK uzskata: lai tas konkrēti īstenotos, ir vajadzīga labāka un viendabīgāka statistikas datu vākšana sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu uzskaitē saskaņā ar kopēju darbības definīciju, kā tas notiek valstīs, kuras ir izveidojušas publiskus sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu reģistrus.

2.6. Darbības definīcija, kas tiktu atzīta un oficiāli pieņemta un ko Eiropas Savienības iestādes uzskatītu par atbilstīgu, tagad ir kļuvusi vēl vajadzīgāka, jo īpaši, lai nodrošinātu piekļuvi daudzajām izaugsmes un attīstības iespējām, kā arī veicinātu publisko iestāžu un privāto struktūru labāku izpratni par sociālo ekonomiku.

2.7. Šī definīcija ir vajadzīga, lai nodrošinātu pilnīgu piekļuvi kapitāla tirgum, kas uzrāda pieaugošu interesi par ieguldījumiem sociālajā jomā. Sociālās ekonomikas rīcības plāns ir lieliska iespēja šā jautājuma risināšanai, bet arī rīcības plānā "Kapitāla tirgu savienība cilvēku un uzņēmumu labā"⁽⁴⁾ būtu jāapsver sociālās ekonomikas loma investīciju piesaistē Eiropā cilvēkiem draudzīgas ekonomikas mērķiem.

2.8. Sociālās ekonomikas organizāciju radītā **funkcija un ekonomiskā vērtība** ir izrādījusies ļoti nozīmīga gan lieluma (8 % no ES IKP), gan šīs vērtības kvalitātes un noturības ziņā⁽⁵⁾, un pat finanšu krīzes gados bija redzams, ka to darbības rezultātā palielinājušās gan radītās ekonomiskās vērtības, gan nodarbināto darbinieku skaits.

2.9. Svarīga loma tām ir darbvietu radīšanā un uzturēšanā, jo Eiropā ir vairāk nekā 13,6 miljoni apmaksātu darbvietu, kas atbilst aptuveni 6,3 % no ES 28 ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem⁽⁶⁾, vairāk nekā 232 miljoni kooperatīvu, savstarpējo sabiedrību un tamlīdzīgu struktūru darbvietu papildus vairāk nekā 2,8 miljoniem uzņēmumu un organizāciju darbvietām. No šiem darbiniekiem aptuveni 2,6 miljoni ir tādu sociālo uzņēmumu darbinieki, kas atbilst prasībām, kuras aprakstītas 2011. gada Sociālās uzņēmējdarbības iniciatīvā.

2.10. Daudzi sociālās ekonomikas organizācijās un uzņēmumos strādājošie ir nodarbināti mazās organizācijās, taču ir arī lieli sociālās ekonomikas uzņēmumi, kuros nodarbināto skaits dažkārt pārsniedz simtiem un tūkstošiem strādājošo. Liela daļa nodarbināto strādā organizācijās, kurām raksturīga demokrātiska līdzdalības pārvaldība, kas ievēro korelāciju starp ieinteresēto personu plašu dalību pārvaldībā un velta pūles uzturēt augstu nodarbinātības līmeni, kā arī labāku spēju pretoties satricinājumiem⁽⁷⁾.

⁽³⁾ *Social Business Initiative*: https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en.
ES Padomes secinājumi par sociālās ekonomikas veicināšanu, 2015. g.: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15071-2015-INIT/lv/pdf>.

Social Economy Charter (Sociālās ekonomikas principu harta) 2002. g.: <https://www.socialeconomy.eu.org/wp-content/uploads/2020/04/2019-updated-Social-Economy-Charter.pdf>.

⁽⁴⁾ Kapitāla tirgu savienība cilvēku un uzņēmumu labā – jauns rīcības plāns, COM(2020) 590 final.

⁽⁵⁾ Dati ņemti no Eiropas Komisijas publikācijas <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22304&langId=en>.

⁽⁶⁾ Dati ir iegūti no EESK ziņojuma <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-en-n.pdf>.

⁽⁷⁾ *The resilience of the cooperative model*, CECOP, 2012. g.: <https://www.cecop.coop/works/the-resilience-of-the-cooperative-model>.

2.11. Sociālajā ekonomikā nozīmīga ir plaša sieviešu iesaistīšanās, kas daudzos gadījumos pārsniedz 70 % no darbaspēka, bet kopumā tā ir lielāka par 50 %. Lai gan ir vajadzīgi turpmāki pasākumi virzībā uz pilnīgu līdztiesību, sieviešu klātbūtne daudzu sociālās ekonomikas organizāciju vadībā un augstākā līmeņa vadībā ir ievērojama. Tādējādi starp šīm organizācijām un uzņēmumiem jau ir panākta būtiska vienlīdzība atalgojuma ziņā – gan starp dažādām organizāciju hierarhijas pozīcijām, gan attiecībā uz atalgojumu, kas neliecina par pārmērīgu dzimumu nelīdzsvarotību ⁽⁸⁾.

2.12. Lielāka atalgojuma vienlīdzība neatsver faktu, ka bieži vien sociālās ekonomikas organizācijās un uzņēmumos strādājošo atalgojums ir zemākā ienākumu sadalījuma līmenī. Tas daļēji ir skaidrojams ar vispārēju aprūpes darba nepietiekamu novērtējumu, kas pārāk daudzos gadījumos pat tradicionālajās darījumdarbības formās nav ekonomiskā ziņā pietiekami atzīts. Šajā sakarā svarīgi ir stiprināt darba ņēmēju arodbiedrību tiesības sociālajā un aprūpes nozarē.

2.13. Svarīga ir arī minēto organizāciju funkcija veicināt un īstenot sociālās inovācijas; tā liecina, ka šīs organizācijas izprot pārmaiņas sabiedrībā un var sniegt tām atbalstu, mobilizējot cilvēkkapitāla resursus, kas izpaužas kā aktīva un solidāra vairāk nekā 82,8 miljonu brīvprātīgo līdzdalība.

2.14. Lielais skaits cilvēku, kas aktīvi darbojas svarīgās nozarēs, kā arī sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumi, kuri saskaras ar sociālās un tehnoloģiskās inovācijas izaicinājumiem, ir jāatbalsta ar piemērotiem mūžizglītības un kvalifikācijas pasākumiem profesionālo un organizatorisko prasmju attīstīšanai.

2.15. Tāpēc EESK uzskata: ir ļoti lietderīgi, ka Eiropas Komisija paziņo par sociālās ekonomikas rīcības plānu un konkrētām darbībām Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanai ar īpašu rīcības plānu, par kuru EESK puda savu nostāju atzinumā SOC/614 ⁽⁹⁾.

3. Priekšlikumi ES atbalsta politikai un sociālās ekonomikas veicināšanai

3.1. Lai dotu papildu impulsu un konsekvenci sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu ieguldījumam un lai izveidotu "sociāli atbildīgāku, noturīgāku un iekļaujošāku Eiropu", ir jāievieš leģislatīvi pasākumi un ES ekonomikas politikas programmas, kas veicina un stimulē sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu izaugsmi, arī tādēļ, ka tie var sekmēt ilgtspējīgu, ekoloģisku un solidāru attīstības modeli.

3.2. Šajā sakarā Komiteja uzskata, ka intervences pasākumus var iedalīt četros līmeņos:

- nodokļu režīmi, kurā atzīta sociālās ekonomikas uzņēmumu veiktā sabiedrības interešu funkcija, jo īpaši to, kuri darbojas tādās prioritārās sabiedrības interešu nozarēs kā, piemēram, sociālie, veselības, izglītības pakalpojumi un sociālā iekļaušana,
- politika publisko un privāto ieguldījumu veicināšanai, kas stimulē sociālās ietekmes finansēšanas attīstību – arī turpmāk uzlabojot publiskā iepirkuma un koncesiju tirgus pieejamību,
- politika stabilas nodarbinātības un darba ņēmēju ekonomiskās iesaistes atbalstam sociālās ekonomikas uzņēmumos, jo īpaši to demokrātiskā pārvaldībā,
- politika jaunu prasmju ieviešanas un inovācijas un jauno tehnoloģiju izplatības veicināšanas atbalstam pilsoniskajā sabiedrībā.

3.3. EESK, atzīstot sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu būtisko lomu privātā sektora un sociālo pakalpojumu jomā, tomēr uzskata, ka valsts un publiskās pārvaldes pienākums nodrošināt iedzīvotājiem pamatpakalpojumus joprojām ir būtisks.

⁽⁸⁾ *Las mujeres en las cooperativas de trabajo*, COCETA, 2019. g.: <https://www.coceta.coop/publicaciones/estudio-mujer-cooperativismo-coceta-2019.pdf>.

⁽⁹⁾ OV C 14, 15.1.2020., 1. lpp.

3.4. Vēl vairāk būtu jāpastiprina pasākumi, lai atbalstītu nodarbinātību sociālajos uzņēmumos, kuru uzdevums ir invalīdu vai smagā nelabvēlīgā situācijā esošu darba ņēmēju darbā iekārtošana. Šiem pasākumiem būtu jānodrošina, ka tiek samazināts nodokļu un sociālā nodrošinājuma iemaksu slogs attiecībā pret darbaspēka izmaksām, valsts iestādēm uzņemoties iemaksas, kas vajadzīgas, lai nodrošinātu šo nelabvēlīgā situācijā esošo darba ņēmēju apdrošināšanu un sociālo nodrošinājumu. Turklāt šos stimulus nevajadzētu uzskatīt par valsts atbalstu sociālās ekonomikas uzņēmumiem, jo tie ir paredzēti, lai atbalstītu smagā nelabvēlīgā situācijā esošu cilvēku pilnīgu iekļaušanu nodarbinātībā. Jebkurā gadījumā stimuli būtu jāpiešķir tikai tām organizācijām, kas ievēro darba koplīgumus un darba ņēmēju pamattiesības.

3.5. Daudzos gadījumos sociālās ekonomikas uzņēmumi ir galvenie iedzīvotājiem svarīgu pakalpojumu pārvaldnieki, piemēram, izglītības, sociālos un veselības aprūpes, palīdzības pakalpojumus vai apmācības un darbā iekārtošanas pakalpojumus nelabvēlīgā situācijā esošiem cilvēkiem, nodrošinot darbības, kurām, pat ja tās pēc savas būtības ir komercdarbība vai darījumdarbība, vienmēr ir spēcīga sabiedriskā labuma un teritoriālā vērtība un kuru peļņa jebkurā gadījumā tiek atpakaļieguldīta statūtos noteiktiem mērķiem. Tie ir pakalpojumi, kurus veic, tieši iesaistoties pašiem saņēmējiem, un kuru teritoriālās saknes veido daļu no veicamā uzdevuma. Tādējādi šos nosacījumus nevar pielīdzināt tirgus konkurences režīmiem, neparedzot attiecīgus nosacījumus. Tāpēc ir jāmaina dažas no pašreizējām prasībām valsts atbalstam, kuras neļauj ieviest tādu nodokļu režīmu, kurā tiktu atzīsti šo organizāciju radītie sociālie un sabiedriskie ieguvumi.

3.6. Tādēļ, kā jau tika norādīts atzinumā INT/906⁽¹⁰⁾, EESK uzskata, ka *de minimis* regulā par pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi paredzētajai maksimālajai summai, kas vienāda ar 500 000 EUR trīs finanšu gados, vajadzētu būt vismaz 800 000 EUR vienā finanšu gadā.

Lietderīgi ir paredzēt saskaņotus noteikumus par piekļuvi publiskajam finansējumam, pamatojoties uz vienotiem un pārredzamiem kritērijiem un pilnībā ievērojot darba noteikumus un nozaru koplīgumu piemērošanu.

3.7. Ir būtiski identificēt rīkus, kas būtu noderīgi, lai palielinātu sociālās ietekmes ieguldījumus sociālās ekonomikas organizācijās. Šajā virzienā ir gūta interesanta pieredze saistībā ar īpašām obligācijām vai līdzdalības vērtspapīriem (tādiem kā pašu kapitāls vai kvazikapitāls) sociālās ekonomikas uzņēmumā, kas saistīts ar vispārējas nozīmes sociālo mērķu sasniegšanu.

3.8. Attiecībā uz šiem finanšu instrumentiem atvieglota nodokļa piemērošana ieguldītājam varētu radīt nozīmīgus izaugsmes virzītājspēkus, ņemot vērā faktu, ka vēsturiskie dati jau apstiprina to, ka, lai arī ar ierobežotiem ieguldījumiem, sociālās ekonomikas organizācijas ir spējušas radīt daudz darbvieta un daudzus sociālos ieguvumus savu sniegto pakalpojumu lietotājiem.

3.9. Tomēr ir jāparedz atbilstoši rādītāji, kas ļauj izmērīt un salīdzināt tādus iegūtos rezultātus kā stabils nodarbinātības pieaugums, augsta drošības standartu piemērošana darbavietā, un pārbaudīt, vai tiek efektīvi sasniegti sociālie mērķi, kas ir attiecīgās iniciatīvas pamatā. Tādēļ dalībvalstīm ir ieteicams pieņemt pamatlikumus par sociālo ekonomiku un aktīvi īstenot politiku, kas labvēlīga uzņēmumu izaugsmei un attīstībai, kuri darbojas sociālās ekonomikas jomā.

3.10. Jau kopš 2011. gada Eiropas Komisija norāda uz vajadzību uzlabot zināšanu līmeni, kā arī publiski apkopot datus un statistiku par sociālās ekonomikas uzņēmumiem, tomēr vēl ir daudz darāmā, lai noteiktu saskaņotus standartus, kas arī būtu īpaši noderīgi, lai novērstu “sociālās apvārdošanas” (*social washing*) problēmas vai neatbilstošu piekļuvi atbalsta pasākumiem.

3.11. Tādēļ valstīs, kuras to vēl nav īstenojušas, būtu jāizraugās valsts iestādes, kas būtu atbildīgas par uzraudzību un pārbaudi attiecībā uz prasību un standartu, kā arī atbilstības sociālajiem mērķiem ievērošanu.

3.12. Starp īpašiem atbalsta pasākumiem viens no svarīgākajiem ir dalība publiskā iepirkuma un koncesiju tirgū, saistībā ar ko Direktīvā 2014/24/ES jau ir ierosināti nozīmīgi instrumenti⁽¹¹⁾, kuri ne visās dalībvalstīs vēl ir pienācīgi ieviesti. Lai veicinātu sociāli atbildīgu publisko iepirkumu, Eiropas Komisijai būtu jārāda piemērs un sociālās politikas mērķu sasniegšanas labad maksimāli jāizmanto pašai savas iepirkuma procedūras.

⁽¹⁰⁾ OV C 429, 11.12.2020., 131. lpp.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/support-tools-public-buyers/social-procurement_lv

3.13. Starp atbalsta pasākumiem ir arī tādi pasākumi, kuru mērķis ir ražošanas un pakalpojumu darbību pārveidošana vai šo darbību nodošana krīzes situācijā nonākušiem uzņēmumiem vai savas karjeras beigās esošu uzņēmēju veikta darbību nodošana darba ņēmējiem, kas organizēta kooperatīva formā vai kā līdzdalības uzņēmumi.

3.14. Daudzas no šīm pieredzēm, kas pazīstamas kā **worker buy out** (darba ņēmēju veikta pārpirkšana)⁽¹²⁾, jau tika veiksmīgi īstenotas, lai atveseļotu krīzes situācijā esošu rūpniecisko darbību, un patlaban aizvien biežāk ir vērojami gadījumi, kad sociālais uzņēmums ar darba ņēmēju līdzdalību pats ierosina mazo uzņēmumu īpašumtiesību nodošanu. Tas jo īpaši vērojams starp jauniešiem, kuriem nav pietiekama kapitāla darījumdarbības uzsākšanai un kuri bieži vien izjūt nedrošību vieni paši stāties pretī tirgus grūtībām.

3.15. Lai palielinātu šo iniciatīvu potenciālu, būtu vajadzīgas investīcijas un atbalsts uzņēmējdarbības sākšanai ar kapitāla līdzdalību, ar ko finansēt darba ņēmēju krīzes skartajos uzņēmumos, kas nolemj atsākt uzņēmējdarbību, veidojot kooperatīvu. Dažās valstīs šīs iniciatīvas ir ļāvušas pārkvalificēt vairākus uzņēmumus un saglabāt tūkstošiem darbvietu.

3.16. Šajos rūpniecības pārstrukturēšanas procesos izšķirīga nozīme ir darba ņēmēju arodbiedrībām. Pašnodarbinātības veidi, piemēram, darbinieku veikta uzņēmuma pārpirkšana, ir aktīvas nodarbinātības politikas neatņemama sastāvdaļa. Nolīgums, ko Itālijā parakstījušas trīs kooperatīvu federācijas un trīs reprezentatīvākās arodbiedrības par sistemātisku sadarbību darba ņēmēju veiktas uzņēmuma pārpirkšanas jomā ir paraugprakse sadarbībai starp kooperatīviem un arodbiedrībām⁽¹³⁾.

3.17. EESK sagaida, ka sociālās ekonomikas rīcības plāns sekmēs tādu iniciatīvu ieviešanu Eiropas Savienībā, kas līdzīgas visās dalībvalstīs, izveidojot īpašu struktūru Eiropas Investīciju fonda vai Eiropas Globalizācijas pielāgošanās fonda ietvaros ar mērķi nodrošināt konkrētus instrumentus, kas atbalstītu ekonomiskās darbības atsākšanu dalībniekiem, kurus skārusi pandēmijas izraisītā krīze.

4. Sociālās ekonomikas jaunās formas

4.1. Sociālās ekonomikas uzņēmumi izvērsī jaunus nodarbinātības veidus un sociālās inovācijas iniciatīvas, tostarp saistībā ar zaļo ekonomiku un ilgtspējīgas attīstības veicināšanu. Sociālās ekonomikas organizāciju pieredze aprites ekonomikas jomā aug, un tās rada arī jaunas darbvietas atkārtotas izmantošanas vai sociālās lauksaimniecības jomā. Līdz šim daudzu dalībvalstu tiesiskais regulējums un politika nav ļāvusi izvērst kooperatīvus, kas palīdz iekļauties darba tirgū. Tāpēc lai panāktu progresu šajās jomās, ir vēlama rīcība ES līmenī.

4.2. Īpaši interesanta loma ir darba kooperatīviem⁽¹⁴⁾, kas sāk īstenot jaunas darījumdarbības formas, kas izveidotas, izmantojot digitālās platformas nolūkā padarīt darba ņēmēju un lietotāju līdzdalību ilgtspējīgāku un to kopīgot, lai attīstītu jaunas savstarpējas sadarbības un solidaritātes formas, izmantojot digitālās tehnoloģijas, kas spēj veicināt plašu līdzdalību. Sprotams, ka platformas darba ņēmēju un darba ņēmēju nestandarta nodarbinātības veidos aizsardzība obligāti ietver atbilstošu koplīgumu parakstīšanu ar darba ņēmēju arodbiedrībām.

4.3. Sociālās ekonomikas uzņēmumi var radīt nodarbinātības iespējas un veicināt vietējo attīstību, organizējot iedzīvotāju līdzdalību tādu pakalpojumu radīšanā kā atjaunojamās enerģijas piegāde vai pakalpojumu organizēšana decentralizētos un lauku reģionos, kā to apliecina Francijas ekonomiskās sadarbības teritoriālo polu (PTCE) gūtā pieredze,

⁽¹²⁾ *Business transfers to employees under the form of a cooperative in Europe: opportunities and challenges*, CECOP, 2013. g. (OV C 191, 29.6.2012., 24. lpp.).

⁽¹³⁾ *Italy, historic agreement between unions and coops on worker buyouts*, CECOP, 2021. g.: <https://cecop.coop/works/italy-historic-agreement-between-unions-and-coops-to-promote-worker-buyouts>.

⁽¹⁴⁾ *All for one – Worker-owned cooperatives' response to non-standard employment*, CECOP, 2019. g.: <https://cecop.coop/works/cecop-report-all-for-one-reponse-of-worker-owned-cooperatives-to-non-standard-employment>.

kuri šajā projektā apvieno apvienības, kooperatīvus, vietējās pašvaldības, tradicionālos uzņēmumus, universitātes, lai veicinātu sociālās lauksaimniecības, ilgtspējīga tūrisma, vides vai kultūras vērtību novērtēšanas pieredzes izplatīšanu.

4.4. Sociālajā ekonomikā ir būtiska brīvprātīgo darbību funkcija gan attiecībā uz jaunākajām paaudzēm, gan arī vecāka gadagājuma cilvēkiem, kuriem dažos gadījumos tā ir nozīmīga iespēja saglabāt aktīvu sociālo un pilsonisko lomu, kas veicina dzīves kvalitātes uzlabošanu. Tāpēc svarīgi ir stiprināt sinerģiju starp mācību kursiem un brīvprātīgā darba stundām kā instrumentiem, kas veicina nodarbinātību sociālajā nozarē. Lielāka brīvprātīgo darba periodu un prakses periodu koordinācija varētu atvieglot jauna un kvalificēta personāla apmācību.

4.5. Programmas “Eiropas Solidaritātes korpus” pozitīvā pieredze ir jāstiprina un to varētu paplašināt, izveidojot sava veida *Erasmus* sociālajiem uzņēmējiem, kas veicinātu pārrobežu sadarbību sociālajā ekonomikā.

4.6. Turklāt šī funkcija ir arī ļoti noderīga, lai mazinātu sarežģīto problēmu saistībā ar jauniešiem *NEET* situācijā, un tāpēc būtu jāaktivizē stimulēšanas politika ar mērķi veicināt pāreju no brīvprātīgā darba pieredzes uz stabilu darbu.

Briselē, 2021. gada 27. aprīlī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja*
Christa SCHWENG
